

حکمرانی دانش بنیان در گفت‌وگوی «جوان» با رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس

نخبگان اگر در چرخه خدمت به کشور تعریف شوند، مهاجرت نمی‌کنند

آقای دکتر نگاهداری اگر اجازه دهید سؤال‌ها را با صحبت حضرت آقا شروع کنیم که در دیدار با نمایندگان مجلس فرمودند «گزارش‌هایی که از مرکز پژوهش‌ها به ما می‌رسد چندان دلگرم‌کننده نیست» تعبیر و تفسیر شما از این صحبت رهبری چیست؟

این دیدار در ماه‌های اولی که من در مرکز پژوهش‌ها حضور پیدا کرده بودم بر گزار شد و افراد مختلف تعبیر و تفسیر متفاوتی از این جمله رهبری داشتند. عده‌ای با توجه به دوره کوتاه چهار، پنج‌ماهه‌ی که مادر مرکز حضور پیدا کرده بودیم، صحبت را به دوره‌های گذشته مرکز نسبت می‌دادند و عده‌ای هم معتقد بودند این صحبت ناظر به دورانی است که بنده در حال یک انتقادی از سوی رهبری به عملکرد مرکز پژوهش‌ها مطرح شده است. به همین دلیل هم سازمان مرکز پژوهش‌ها را مخاطب به این صحبت رهبری دانستم و پیگیری کردیم تا این دغدغه رهبری را رفع کنیم.

با عنایت به تأکید رهبری بر تقویت بنیه کارشناسی مرکز پژوهش‌ها، ما چند اقدام را در دستور کار قرار دادیم. برنامه‌ریزی ما برای افزایش بنیه کارشناسی مرکز، روز آمد کردن روش پژوهش‌ها بود. مرکز پژوهش‌ها تا این دوره بیشتر بر مبنای تحقیق و توسعه مبتنی بر پژوهشگران درون مرکز کار می‌کرد اما ما در کنار حفظ این ظرفیت رویکرد نوآوری باز را هم به رویکرد کارشناسی مرکز اضافه کردیم تا دروازه مرکز را بیش از گذشته به روی پژوهشکده‌ها و مراکز علمی بیرونی باز کنیم. در این راستا مرکز نوآوری و خانه‌خلاق مرکز پژوهش‌ها با اندیشکده‌های بیرونی کار می‌کند که با راهاندازی اندیشکده‌های حکمرانی و مراکز قانونگذاری استانی پیگیری شد تا ما بتوانیم از نخبگان استان‌ها و پژوهشگران استان‌ها استفاده بهتری کنیم. از سویی دیگر هیچ‌گاه در مرکز پژوهش‌ها نیرو با فراخوان عمومی جذب نمی‌شود اما برای اولین بار برای استفاده حداکثری از ظرفیت نخبگان کشور به منظور تأمین نیروی کارشناسی مرکز با فراخوان عمومی کارشناسان را جذب کردیم که این در راستای عدالت هم است و فرصت برابر برای پژوهشگران فراهم می‌کند.

۵هزار نفر از پژوهشگران در این فراخوان شرکت کردند که در نهایت با بررسی سوابق، مصاحبه‌های حضوری، کار آزمایشی و تهیه گزارش‌های تخصصی ۲۰۲ نفر انتخاب شدند و در حال حاضر کارهای پژوهشی مرکز را انجام می‌دهند. راهکار دوم ما تغییر روش شناسی کارمان بود. پروژه‌ای انجام شد تحت عنوان «فتحه جامع پویاشناسی ابر چالش‌های حکمرانی کشور» و نزدیک هزار و ۶۰ نفر متغیر استراتژیک دخیل در حکمرانی در ۳۷ پلتفرم شناسایی شد. یعنی ۳۷ ابر چالش کشور را شناسایی کردیم.

شبکه روابط علی معلولی و متغیرهای دخیل در این ابر چالش‌ها را هم شناسایی کردیم. نقشه جامع پویایی شناسی و شبکه روابط علی معلولی آنها را سوی نرم‌افزارهای شبیه‌سازی ترسیم شد. الان امکان شبیه‌سازی قانونگذاری و سیاستگذاری در همه چالش‌های کشور امکانپذیر است. یکی دیگر از اصول شبکه روابط نقشه جامع پویاشناسی تغییر در طرز تفکر پژوهش‌ها بوده است و از تفکر خطی به تفکر چرخ‌خاری رسیده‌ایم و سطح کار کارشناسی مرکز را افزایش داده است. هر کدام از وزارتخانه‌ها و کمیسیون‌ها بخواهند می‌توانیم خدمات کارشناسی را در اختیارشان قرار دهیم.

شما زایوی کارشناسی مجلس هستند. با عنایت به آنچه اشاره داشتید چقدر کمیسیون‌های مجلس در ارائه طرح‌ها نشان می‌دهد؟
از شما مشورت می‌گیرند و دولت هم چقدر برای ارائه لوایحش از ظرفیت کارشناسی مرکز پژوهش‌ها استفاده می‌کند؟

مرکز پژوهش‌ها طبق اساسنامه صرفاً وظیفه پشتیبانی تخصصی از مجلس را بر عهده ندارد و موظف به ارائه مشورت به قوای سه‌گانه است. خدماتی که ما به دولت می‌دهیم کمتر از مجلس نیست. سال گذشته طبق نامه رسمی، ۵۴۷ بسته نظارتی به مجلس پیشنهاد داده‌ایم و ۵۲۷ بسته عملیاتی مستخرج از گزارش‌های مرکز پژوهش‌ها به دولت پیشنهاد شده است. یعنی تقریباً به شکل برابر به دولت و مجلس ارائه خدمات داشته‌ایم. دولت هم از بسته‌های پیشنهادی ما که در حوزه‌های مختلف اداره کشور در اختیارش می‌گذاریم استقبال می‌کند. ما هم سعی کردیم در اداره کشور چه در بعد نظارتی و چه عملیاتی، حداکثری نقش آفریننده داشته باشیم. مجموعه این فعالیت‌ها باعث شد مرکز پژوهش‌ها در این دوره محصولاش دوسه برابر افزایش پیدا کند.

به طور نمونه در دوره‌های گذشته در یک سال، ۳۳ پیش‌نویس قانون آماده می‌شد، در این دوره به ۱۱۶ پیش‌نویس رسیدیم، یعنی تولید پیش‌نویس‌های قانونی مورد نیاز کمیسیون‌ها افزایش یافت.

آیا بر آوردی وجود دارد که چقدر از اینها به تصویب رسیده است؟

بسر آوردی از اینکه چقدر به تصویب رسیده نداریم اما گزارش‌های نظارتی ما هم رشد و برابری داشتند. یعنی با همین افزایش شبکه پژوهشگرانی که از بیرون همکاری داشته‌اند؟

هم این و هم با زحمت خود بچه‌های مرکز به این نتیجه رسیده‌ایم. ما یک برنامه‌ریزی داشتیم و برنامه سالانه با نظارت و پایش‌های فصلی انجام دادیم. به طور نمونه ۱۷۲۱ اقدام در ۱۴۰۱. این چشم‌انداز به طور فصلی پایش می‌شود و این مسئله باعث شده است دفاتر فعالیت‌هایشان را تقویت کنند. علاوه بر این پاسخ‌دهی به درخواست‌های کارشناسی نمایندگان از ۲۹ به ۷۵ رسید. ۲۵ درصدی هم که نمی‌توانستیم پاسخ دهیم به این دلیل بود که نیازمند

رئیس‌جمهوری ایران در دیدار با اعضای هیئت‌مدیره مرکز پژوهش‌های مجلس

«ایران آینده» دغدغه‌ای است که برای یکایک ما ایرانیان وجود دارد و همه ما می‌خواهیم در ساخت ایرانی سربلند و سرفراز سهیم باشیم. اما در این بین بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان و حکمرانی دانش بنیان یکی از مهم‌ترین رویکردهایی است که می‌تواند امید و نشاط اجتماعی را به جامعه تزریق کند و تصویر کامل‌تری از ایران آینده بسازد. برای دستیابی به این هدف هم لازم است نخبگان به ویژه نخبگان راهبردی را که در حل مسائل و چالش‌های اجتماعی می‌توانند نقش آفرین باشند در بازل حکمرانی کشور گنجانده و از ظرفیت‌های این گروه استفاده کنیم. دکتر بایک نگاهداری، رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس در ترسیم ایران آینده با تأکید بر اهمیت به کارگیری نخبگان برای حل مسئله و در نظام حکمرانی معتقد است: «اگر نخبگان در چرخه خدمت به کشور تعریف شوند، من بعید می‌دانم شرفشان اجازه دهد از کشور خارج شوند.» چالش‌ها و برنامه‌های مرکز پژوهش‌ها، اهمیت به کارگیری نخبگان در این حکمرانی موضوعاتی است که دربارۀ او با دکتر نگاهداری به گفت‌وگو نشستیم.

حقیقت ما درصد آن را بر آورد نکردیم.

تغییراتی که در حال حاضر در کمیسیون تلفیق روی قانون برنامه هفتم توسعه در حال اعمال است چقدر با پیشنهادات مرکز مخطواتی دارد و در سیاست‌ها و فرآیندهای

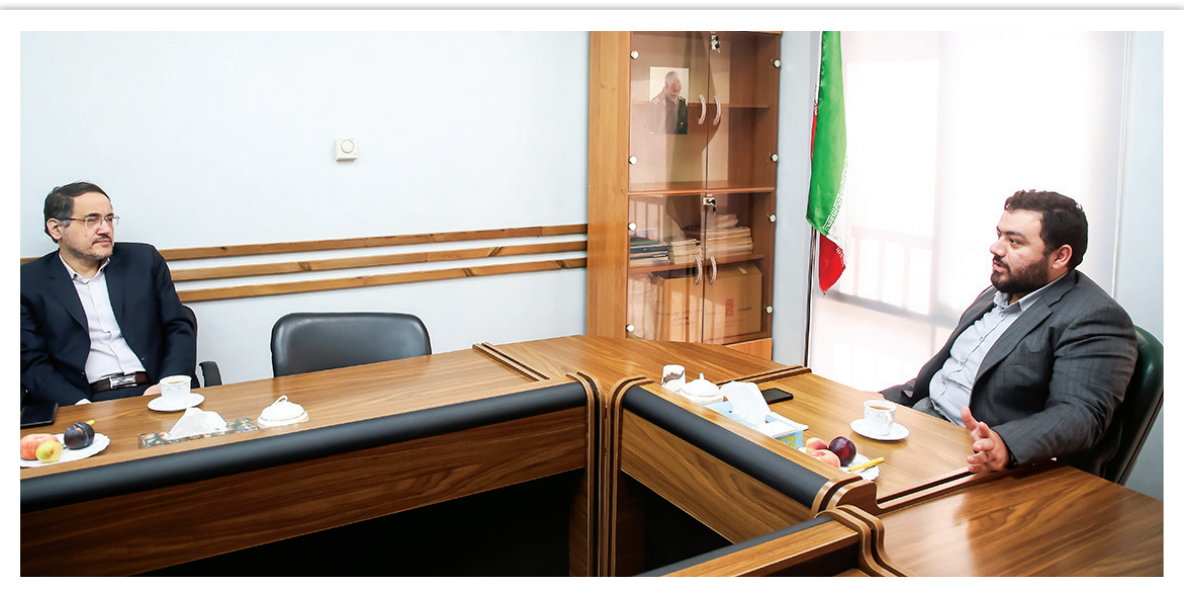
در کمیسیون دنبال می‌شود مؤثر است؟

مرکز در کمیسیون تلفیق کرسی‌های خودش را دارد و در همه جلسات کارشناسی کمیته‌های بیست‌وهشت‌گانه کمیسیون تلفیق مرکز پژوهش‌ها حضور دارد و در یک خود را برای برنامه هفتم توسعه دهد، برنامه پیشنهادی مرکز پژوهش‌ها را با جزئیات کامل ارائه کردیم و حتی احکام مواد قانونی را هم نوشتیم و این بسته کامل را در تیر ماه ۱۴۰۱ در اختیار مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار دادیم. همچنین من شخصاً آن را در اختیار شخص رئیس‌جمهور قرار دادم. منتشر هم نکردیم تا دولت بتواند بهتر از آن استفاده کند.

چقدر از این متن پیشنهادی شما در متن دولت برای لایحه هفتم توسعه استفاده شده است؟
بالاخره این طرح در اختیار سازمان برنامه، بودجه و معمم تشخیص مصلحت نظام قرار گرفت و خودم در مرکز حضور پیدا کرده و از پیشنهادات مرکز پژوهش‌ها برای برنامه هفتم دفاع کردم اما بخشی از این متن بسته پیشنهادی استفاده شد و بخش دیگر استفاده نشد.
درصد استفاده از این بسته پیشنهادی بسیار مهم است؟

گفت‌وگو

حکمرانی علمی بسیار پیچیده با متغیرهای درونی و بیرونی و پیچیدگی روابط هر کشوری است. در نتیجه فهم چنین شرایطی و تحلیل همه جانبه این مسئله و هر تصمیم‌گیری به عنوان یک سیاست پیچیده است و در نظر گرفتن همه مؤلفه‌ها برای تصمیم‌گیری یک کار دانشی سنگین می‌طلبد. این کار می‌طلبد افراد نخبه‌و با توانمندی‌های ذهنی بالا بایند بتوانند تحلیل درستی از شرایط داخلی و خارجی کشور داشته باشند

زهرا چقدری

ما بحث را مقداری کوتاه مدت‌تر می‌بینیم. گروه‌های مختلف آینده‌پژوهی که برای تدوین این سند به مرکز دعوت کرده‌ایم تا یک‌دشسان بر کوتاه مدت‌تر دیده شدن بازه‌ها بسود، چراکه تحولات در دنیا به سرعت انجام و مسائل نوپدید شکل می‌گیرد. بحث این بود که ما روی ۱۰ سال تمرکز کنیم. اینکه در ۱۰ سال آینده ایران چه چشم اندازی را می‌توانیم ترسیم کنیم.

مؤلفه‌های این بی‌آیندگی که اشاره داشتید چه چیزهایی است؟

دشمن در درجه نخست در پی جدا کردن و فاصله‌ناختن بین مردم و حاکمیت است. یعنی کاهش سرمایه اجتماعی بین مردم و حاکمیت و القای فضای بی‌اعتمادی نسبت به حاکمیت. پس حکمرانی مردم پایه باید در ایران آینده مورد توجه قرار گیرد تا این رویکرد خنثی شود. با القای اینکه مدیریت در جمهوری اسلامی علمی و دانش بنیان نیست و حکمرانی کشور به علم، دانش و مدیریت نخبگان که بازگران اصلی این حوزه هستند هیچ توجهی ندارد. در واقع دشمن به نخبگان القای کند هیچ آینده‌ای در ایران برای شما وجود ندارد که بخواهید در کشور بمانید.

این حکمرانی دانش بنیان دقیقاً چیست و چه ساختارها و مؤلفه‌هایی دارد؟ یعنی اگر مجلس آینده دانش بنیان باشد با مجلس فعلی چه تفاوت‌هایی دارد؟

حکمرانی علمی بسیار پیچیده با متغیرهای درونی و بیرونی و پیچیدگی روابط هر کشوری است. در نتیجه فهم چنین شرایطی و تحلیل همه جانبه این مسئله و هر تصمیم‌گیری به عنوان یک سیاست پیچیده است و در نظر گرفتن همه مؤلفه‌ها برای تصمیم‌گیری یک کار دانشی سنگین می‌طلبد. این کار می‌طلبد افراد نخبه و توانمندی‌های ذهنی بالا بایبند تا بتوانند تحلیل درستی از شرایط داخلی و خارجی کشور داشته باشند و تصمیمات درست را در مقاطع مختلف قوانین و مدیریت‌ها بایتنا به روش‌های علمی و تخصصی و پرهیز از روش‌های غیر علمی انجام دهند. این اساس حکمرانی دانش بنیان است که همچنین حکمرانی تخصصی و تصمیم‌گیری‌های کارشناسی و توجه به نظرات کارشناسی و تخصصی است. یعنی ما به کارآفرینان متخصص در بدنه حکمرانی کشور برای سیردن امور و کارها چه در قوه مقننه‌های بیشتری بدهیم. اینجا تأکید روی نیروی انسانی است. یعنی به کارآفرینان متخصص نسبت به کارگرانی که شاید با نگاه سیاسی تر انتخاب شوند بهای بیشتری دهیم. رویکرد سیاسی انتخاب نیرو مطمئناً ما را از حکمرانی دانش بنیان دور و نخبگان راهبردی کشور را نسبت به اینکه می‌توانند اثر اداره کشور کمک کنند نامید می‌کند.

الان یکی از تأکیدات مقام معظم رهبری این است که نخبگان را برای مدیریت‌های آینده کشور آماده کنید، ولی نخبگان کشور به ویژه نخبگان راهبردی که می‌توانند در دغدغه عمومی و اجتماعی ایفای نقش کنند، هنوز خیلی جدی گرفته نمی‌شوند. باید عرصه را برای حضور نخبگان گسترده‌تر چه برنامه‌ای دارد؟

یکی از کارهای انجام شده در مرکز پژوهش‌ها، تدوین منشور ایران آینده است. دشمن به طور ویژه تلاش می‌کند ایران را بی‌آینده نشان دهد و زمینه مهاجرت و خروج نخبگان را از کشور فراهم آورد. ما تمرکز کردیم و یک گروه آینده‌پژوهی و رویدادهای نوآیند یک و دو را در سراسر کشور برگزار کردیم و به تمام رؤسای دانشگاه‌ها نامه نوشتیم و محورهای ایران آینده را برای آنها تبیین کردیم تا برای امیدآفرینی نشست‌هایی برگزار شود و می‌توانند نقش آفرین شوند. ما باید اصلی‌ترین مأموریت‌مان این باشد که نخبگان کشور راه‌صورت حداکثری در چرخه خدمت به پیشرفت کشور در هفت‌هشت محور اصلی تدوین کردیم و در اختیار مسئولان قرار دادیم. با دانشگاه‌ها هم در ارتباط هستیم تا گفت‌وگوی اجتماعی در خصوص مسئله ایران آینده شکل دهیم و اعلام آمادگی کردیم.

نسبت این منشور ایران آینده با الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت چیست؟

آقای دکتر نگاهداری یکی از لایه‌های حضور نخبگان در صحن مجلس است. همان نمایندگی مجلس می‌شود اما ظرفیت محدودی دارد و در نهایت ما ۲۹۰ نماینده داریم. اگر همه اینها هم از نخبگان باشند باز بخشی از نخبگان از این چرخه خارج می‌شوند. طبیعتاً در خیلی از کشورها از طریق مجامع مشورتی که البته در مجلس ما هم است بقیه نخبگان علمی کشور را به فرآیند قانونگذاری متصل می‌کنند. مقدارزی از این فرآیند باید در مرکز انجام شود و منظور که شما اشاره داشتید بخشی از این مسئله هم انجام شده است. چه کار می‌شود کرد که مجموعه‌ای از استادان دانشگاه و مجموعه‌ای از نخبگان فکری کشور به خصوص در استان‌ها که به پایتخت کمتر دسترسی دارند، طی فرآیندی در کار قانونگذاری سهیم باشند و نوعی جمع‌سپاری نخبگانی در حوزه قانونگذاری اتفاق بیفتد. به نظر شما برای تحقق این هدف آیا نیازمند قانونگذاری و تغییر فرآیندها هستیم یا با همین ابزار موجود می‌شود آن را محقق نمود. در واقع چه کار می‌شود کرد که ما در کنار این مجلس موجود ۲۹۰ نفری دوازدهم یک مجلس بزرگ‌تر به صورت غیر رسمی داشته باشیم که جمع‌سپاری قانونگذاری را انجام و به این نمایندگان مجلس مشورت دهد؟

دغدغه شما دغدغه درستی است. حضور نخبگان در مجلس اثر مستقیم دارد که نماینده و نقش آفرین شدن در تصمیم‌گیری و قانونگذاری است. یک اثر غیر مستقیم هم دارد که وقتی تصمیم‌گیری‌ها نخبگانی و با رویکردهای تخصصی و در دست‌تری صورت می‌گیرد، فضای عمومی جامعه و فضای کسب و کار اقتصادی و اجتماعی کشور هم تحت تأثیر قرار می‌گیرد و خود

گفت‌وگو

سرویس اجتماعی | ۶۰-۸۵۳۳۰

|| شنبه ۱۸ شهریور ۱۴۰۲ | ۲۳ صفر ۱۴۴۵ |

این امیدآفرینی گسترده‌تری را در عرصه عمومی ایجاد می‌کند و موجب می‌شود نخبگان در حوزه‌های دیگر مشارکت کنند. این اثر غیر مستقیم است، یعنی ما در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌های دانش بنیان، فضای عمومی جامعه را برای مشارکت حداکثری نخبگان بیشتر کنیم. اما این دغدغه که بتوانیم در خود قانونگذاری غیر از نمایندگی، ظرفیت‌های دیگری برای حضور و مشارکت نخبگان ایجاد کنیم، دغدغه مرکز پژوهش‌ها هم بوده است که در این زمینه می‌توان از نوآوری‌های اجتماعی سود جست. در حال حاضر می‌گویند نوآوری‌های اجتماعی حتی رابطه بین مردم و حاکمیت را هم جابه‌جای کند و تحت تأثیر قرار می‌دهد. انواع سسکوهای جمع‌سپاری مبتنی بر ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی می‌تواند در این خصوص شکل بگیرد. شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های جمع‌سپاری موضوعات مهمی هستند که می‌توان از آنها بهره گرفت. مرکز پژوهش‌ها هم سامانه جمع‌سپاری را راه‌اندازی کرده است و برای برنامه هفتم توسعه هم سامانه رافعال و نزدیک به ۴۵۰ پیشنهاد از استادان‌تاشگاه دریافت کردیم.

مخاطبان این سامانه چه کسانی بودند؟

عمومی بود. ما برنامه را بارگذاری کردیم و هر کس هر پیشنهادی داشت می‌توانست نظرش را وارد سامانه کند.

شاید بسیاری از اساتید ندانند چنین سامانه‌ای وجود دارد. برنامه شما برای تعامل با دانشگاه‌ها و ارتباط‌گیری با آنها برای اطلاع رسانی در رابطه با چنین سامانه‌ای چیست؟

مجلس هم این سامانه را دارد. مثلاً برای لایحه عفاف و حجاب از طریق این سامانه نظر خواهی کرد. با مجلس یک پارلمان مجازی دارد که هر کس می‌تواند عضوین پارلمان مجازی شود. ما هم در مرکز پژوهش‌ها سامانه جمع‌سپاری داریم. در کنار این یکی از ایراداتی که در دوره‌های قبل به مرکز پژوهش‌ها گرفت می‌شد این بود که مرکز پژوهش‌ها با استفاده از پژوهشگرانی که در تهران ساکن هستند کار می‌کند. چرا نباید از اساتید کشور و صاحبزنان در شهرستان‌ها استفاده شود؟ در این زمینه ما اندیشکده‌های حکمرانی را راه‌اندازی استان‌ها را راه‌اندازی کردیم. حال حاضر ۱۶- ۱۵ اندیشکده راه‌اندازی شده و بقیه هم در دست راه‌اندازی است. این کار با مشارکت سه دانشگاه استان است و ساختار اداری نیست که ساختار مرکز پژوهش‌ها را بزرگ‌تر کند بلکه یک شبکه‌سازی اجتماعی با مشارکت دانشگاه‌های استان است.

چه دانشگاه‌هایی در این اندیشکده‌ها مشارکت دارند؟

یک دانشگاه از دانشگاه‌های زیرمجموعه وزارت علوم، یک دانشگاه از زیر مجموعه وزارت بهداشت و یک دانشگاه آزاد سه سطح کار شده‌اند و هر کدام از آنها یک نماینده در شورای علمی اندیشکده دارند. مرکز پژوهش‌ها هم یک نماینده نیازمند قوانین خاص هستیم. اینها چیزهایی است که در موضوعات مهم به ویژه انهایی که نیازمند برش استانی است و بودجه می‌خواهد بتوانیم برنامه‌ریزی داشته باشیم. به طور نمونه برنامه هفتم بارش استانی، آمایش سرزمینی بارش استانی و حتی قوانین منطقه‌ای.

ما باید قوانین منطقه‌ای را هم راه و هم جای بیندازیم. قرار نیست همه قوانین ملی تصویب شود. گاهی برای یک منطقه خاص نیازمند قوانین خاص هستیم. اینها چیزهایی است که ما در اندیشکده‌های استانی برای ایجاد امکان اشتراک نظر اساتید مختلف در نظر گرفته‌ایم.

در واقع چنین هم‌انجام می‌شود؟

بله کاملاً همینطور است. سومین عاملی که دشمن روی آن تمرکز کرده بحث پایرجایی ایران است. مثلاً به اشکال مختلف القا می‌کنند که شرایط زیست محیطی ایران به سمت خشکسالی و بی‌آبی و پریشانی پارچایی پیش می‌رود. یا با اشکال مختلف و حرکت‌هایی که به طور نمونه در شاهچراغ یا جاهای دیگر انجام می‌دهند القای فضای ناامنی ایجاد کنند و به دنبال آن هستند مردم را به این نتیجه برسانند که ایران جای امنی برای زیست نیست و مشکلات زیست محیطی و ناامنی در آن جدی است. گروهی از نخبگان مشکل‌نشان این است که می‌گویند کسی از مسئله‌ای نمی‌خواهد که حلش صرف بر همین اساس می‌گوییم تعریف نخبگان در چرخه پیشرفت کشور مهم است. ما باید برای نخبگان سؤال مطرح و آنها را در حکمرانی کشور دخیل کنیم. در چنین شرایطی نخبگان در کشور باقی می‌مانند. نخبه دوست دارد نقش آفرین باشد و ما باید این شرایط را برایش فراهم کنیم. بنابراین ایران پابرجا، ایران دانش بنیان و ایران فرهنگی محورهای ایران آینده است.

ایران فرهنگی و ایران تمدنی ظرفیتی بسیار بزرگ‌تر از ایران سیاسی دارد. این یکی از محورهایی است که ما می‌توانیم در برنامه‌ریزی برای ایران آینده روی آن تمرکز کنیم. یکی از محورهای دیگر ما بهره‌وری اجتماعی است. فرهنگ ایرانی با بهره‌وری کلاسیک ارتباط برقرار نمی‌کند. صاحبزنان بهره‌وری در کشور ما معتقدند ما ایرانی‌ها کارهای جمعی را خیلی بهتر انجام می‌دهیم. وقتی یک احساس تکلیف جمعی به مردم ایران دست می‌دهد، به شدت در صحنه حضور دارند و بهره‌وری به شدت بالا می‌رود. شاهد مثال این مسئله هم جهاد سازندگی در ابتدای انقلاب، دوران دفاع مقدس و کمیته‌های انقلاب در اوایل انقلاب است که همه اینها نشان می‌دهد مردم هرجا احساس تکلیف کنند حضور می‌یابند. بنابراین ایران بهره‌ور با رویکرد بهره‌وری اجتماعی یکی از تصاویری است که ما در آینده باید روی آن توجه و تمرکز کنیم. گسترش ارتباطات جمعی و حرکات جمعی یکی از راه‌های موفقیت ایران در آینده خواهد بود.